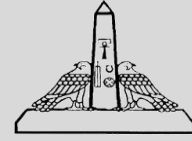

كلية الآداب

حوليات آداب عين شمس المجلد ٤٦ (عدد يناير – مارس ٢٠١٨)

<http://www.aafu.journals.ekb.eg>

(دورية علمية محكمة)

جامعة عين شمس

ملاحظات لغوية في سفر أيوب دراسة لغوية

رياض عبد إبراهيم *

جامعة بغداد/ مركز الدراسات الاستراتيجية والدولية

المستخلص

يعد سفر أيوب من الاسفار المهمة في العهد القديم وله صفة خاصة لا يشاركه فيها اي سفر اخر، فهو يضم في نصوصه الكثير من المواضيع الحكمية والفلسفية والمواعظ، ويشمل ايضا الكثير من النتاجات الادبية مثل الشعر والقصة والامثال وغيرها من النتاجات الادبية المختلفة. كتب سفر أيوب بأسلوب لغوي معقد ويصعب على القارئ فهمه لوجود الكثير من الكلمات تعود هذه الكلمات او المصطلحات للغات اخرى بشكل عام واللغة الآرامية بشكل خاص، وتناول هذا البحث دراسة لبعض الملاحظات اللغوية التي تم تحديدها من خلال نصوص هذا السفر وتعتمد الدراسة على التحليل اللغوي والبناء اللغوي والقواعدي والنحوي وتصريفات والمتغيرات اللغوية التي حدثت على الكلمة مما يجعلها صعبة الفهم نتيجة للتغير الدلالي للمعنى الحقيقي للكلمة ، ومن الملاحظ بان الاسلوب اللغوي للسفر كتب بلغة رفيعة ورصينة تختلف كثيرا عن اللغة التي كتبت بها اسفار العهد القديم ، وتوصلت الدراسة الى ان سفر أيوب له مكانة مهمة في الدراسات الادبية واللغوية بشكل خاص لكونه يتناول قضايا وامور لها اهمية كبيرة في حياة الفرد اليهودي داخل المجتمع.

הקדמה:

ספר איוב הוא אחד הספרים החשובים ביותר בספרי התנ"ך, מפני שכולל בתוכו דברים שונים כמו חוכמה פילוסופיה משלים פתגמים ושיטות מליציות. ספר איוב אחד משלושת הספרים תהלים, משל איוב בא על פי המסורת הקדומה שבתלמוד על סדר הכתובים אחרי רות ותהלים ולפני משלי, ואילו בכתבי יד מאוחרים ובדפוסים יש שמסודרים לפניו דברי הימים ותהלים, או תהלים ומשלי, לכן מקום הספר אינו קבוע גם במסורת התרגומים הקדומים. אך בדרך כלל תפוס הספר בדפוסים עבריים את המקום השלישי בספרי הכתובים. כנראה, ספר איוב מתחילתו ועד סופו כיצירה מיוחדת למחבר אחד, לשון הספר היא אחת מצורות הביטוי המובהקות של לשון החכמה, והחכמה המעשית בצורה מיוחדת הדיקטית שמוצגות בספרי החוכמה. אולם בספרי החכמה העיוניים כמו ספר איוב, העוסקים בו בהרחבה, ספר איוב מחובר בסימנים רבים הם בתוך פסוקי הספר השואפים להופיע את חכמתם.

המחקר התעניין בעיון כמה סימנים לשוניים עיון אנליטי לפסוקי ספר איוב שעוסקים בו. הספר נחשב לאחד הספרים שנכתב בשפה נשגבה ומסובכת כל כך, לפרש את הלשון של הספר והאיכות של אוצר המילים בספר דרך ניתוח מדויק שמתבסס על הבנת כוונתו של המחבר דרך הניתוח הלשוני לכמה דוגמאות בספר ולסמן את הסימנים הלשוניים החשובים. דרך הדוגמאות וניתוחן הגענו לכמה תוצאות לשוניות המאפשרת להבנת את לשונו של הספר.

עבודת המחקר מתחלקת להקדמה המפרשת כמה דברים ביחס ספר איוב ומקומו בספרי הקודש מבחינה לשונית. גם מפרשת הקדמה לחלקי העבודה של המחקר. המחקר כולל מבוא לספר איוב מבחינה היסטורית. תוכן הספר וגם הסימנים ספרותיים ולשוניים. בקיצור, המחקר כולל גם כן את הסימנים הלשוניים שהם העיקר במחקר, בנוסף לכמה מסקנות, סיכום והמקורות שנשתמשו במחקר.

חשיבות המחקר:

הבעיה החשובה במחקר היא התשובה על שאלה חשובה: האם לשון ספר איוב שונה משאר ספרי החוכמה מבחינת המבנה הלשוני וצירופי המילים, והאיכות של השינוי בהבנת התוכן בטקסטי הספר? במחקר מנסים להגיע לפתרון שעיון הלשון בספרים הקדושים ותבנית הספרים יכולה לאיחוד או להציג תוכן ברור ומקובל על הדעת דרך הניתוח הלשוני למורכבים לשוניים שונים בתוך הספר.

מטרת המחקר:

במחקר הזה כמה מטרות:

1- המטרה הראשונה והחשובה היא להוכיח שבספר איוב נמצאות כמה סמנים לשוניים שונים ממלאים תפקיד חשוב בתבנית השיטה הלשונית הזאת באיחוד התוכן בכל פרק ספר.

ז- להוכיח גם-כן את סיבוך הלשוני מבחינה דקדוקית דרך הסימנים הלשוניים בספר.

שיטת המחקר:

לפי טבע העיון הזה והמטרה שצריך להשיג אותה השתמשנו בשיטה האנליטית כשיטה ראשית להשיג תוצאות מבחינת ניתוח הלשון להגדיר את מקומות הכוח שלה. לפעמים השתמשנו בשיטות אחרות כמו השיטה הקומפרטיבית להבהיר את תכונות לשוניות. גם לפעמים ספורות השתמשנו בשיטה האינדוקטיבית כדי להגדיר את מטרת הטקסט והתכונות הספרותיות.

מילות מפתח:

ספר איוב, לשון, מילה (מילים), תנ"ך.

מבוא לספר איוב:

ספר איוב בתולדות מחקר המקרא. אף על פי שראתה מסורת ישראל בדרך כלל באיוב ובמסופר עליו עובדות היסטוריות, כבר הובעה בימי חז"ל הדעה, שאיוב לא היה ולא נברא, אלא משל היה. דעה זו הייתה המקובלת במחקר המקרא עד לדור האחרון, שנתגלה בו השם איוב גם ככינוי לאישים היסטוריים בארץ ישראל הקדומה. בעיות חדשות על אישיותו של איוב נתעוררו גם בקשר לדמותו של דניאל, הנזכר עם איוב ונח בדברי הנביא יחזקאל, שנתגלה כדמות אלהית או אלהית למחצה בכתבי אוגרית. על בעיות אלו, שהדיון בהן לא הסתיים עדיין⁽¹⁾. גם כן מרובים היו הנסיגות, שבאו להעמיד את שירת הוויכוח על צורתה הראשונה, או לסדר אותה לפי סדר אחר, השונה מסדרה שבמסורת. וכן הובעו דעות מחולקות על יחסו של סיפור המסגרת אל השירה. ובעוד שראו רוב החוקרים במאה הי"ט בסיפור אגדת עם שקדמה לשירה, גוברת היום הדעה, המנומקת גם כאן, שלא באה צורת הסיפור שלפנינו אלא לשמש מסגרת חדשה במקום המסגרת שאבדה⁽²⁾, ושלשמה נכתבה השירה. רוב הדברים שנכתבו על הבעיה הספרותית מיוסדים הם על הבנה לקויה בעצם פשוטו של הספר, הואיל ולא נתבררו כהלכה הוראותיהן של מאות מלים, ואף לא עמדו המפרשים על עולם תכונתה של לשון הספר כתרגום ממקור ארמי⁽³⁾.

ספר איוב הוא היצירה הפיוטית הגדולה שבספרות התנ"כית עירה מקיפה ואחידה שאין שנייה לה בספרי המקרא, העשירים ביצירות פיוטיות קצרות, במזמורי התהלים, בנאומי הנביאים, ובשרידי שירת הקודש והחוק, החוכמה, האהבה והגבורה המכונסים בספרים המיוחדים להם ובתוך הרצאת תולדות ישראל מראשית אבותיו עד חורבן ממילכתו. אך על אף הידיעה והחיבה, המרץ והמסירות הקדושה, הבקיאות והחריפות, שהשקיעו בפירוש היצירה הנשגבה הזאת גדולי הדורות מימי הקדם ועד ימינו, נשאר ספר זה בעיקר סתום וחסר פירוש. מרובים הקשיים המיוחדים המונעים את הבנתו קשיים בלשונו, בתוכנו ובתולדותיו עד סידורו, פיסוקו וניקודו בעלי המסורת. ואין פירוש אמיתי אלא בגילוי הקשיים האלה, בהורותנו על

הַתְּנָאִים הַמִּיּוּחָדִים בָּהֶם נֶאֱמָרָה וְנִכְתְּבָה וְהוֹעֵתָקָה שִׁירָה זֹ. כַּמִּשְׁשׁ וּמִגֶּשֶׁשׁ עוֹמֵד הַמִּפְרֵשׁ עַל תְּנָאִים אֱלֹוּבִיבְדִיקַת הַפְּרָטִים 'בְּבִירֹר הַפְּרָשִׁיּוֹת, הַפְּסוּקִים וְהַמִּילִים, וּבְחִיפּוֹשׁ פְּתָרוֹנָם. אֲבָל אֵן בְּצִירֹף הָעוֹבְדוֹת הַנִּפְרָדוֹת, וּבְלִיכּוּדֵן יַחַד כַּחֲלוּיֹת לְבִנְיִן שְׁלָם, נּוֹצֵרֶת תְּמוּנָה גַּם הִיא תְּמוּנָה שְׁבִנִּיסוֹן, שֶׁל הַסֵּפֶר בְּכוּוֹנָתוֹ וּבְדַמּוֹתוֹ הַקְּדוּמָה. צִירֹף זֶה הַבְּנוּי כּוֹלֵו עַל יִסּוּד הַפְּרָטִים שֶׁנִּתְבָּרְרוּ, יַחֲזִיר בִּירֹר נּוֹסֵף לַעֲצֵם הַפְּרָטִים הָאֱלֹוּבִיבְעִמִּידוֹ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל מְקוֹמוֹ וְעַל יַד פְּרָטִים אַחֲרִים בְּתוֹךְ הַתְּמוּנָה כּוֹלָה. הַחֻקִּים הַחֲדָשִׁים עֲרַעְרוּ עַל אַחֲדוֹתָיו שֶׁל הַסֵּפֶר^(٤). הֵם הִבִּינוּ אֶת תִּכְנוֹת וְתַכְלִיתוֹ שֶׁל הַסֵּפֶר לֹא כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לַמַּעֲלָה, אֲלֹא בְּאוֹפְנִים אַחֲרִים, וְלִכֵּן נִתְקַשּׁוּ בְּקִשּׁוֹת מְרֻבּוֹת, וְחִפְּשׁוּ וּמִצְאוּ סְמִירוֹת בֵּין חֲלָקִים שׁוֹנִים שֶׁל הַסֵּפֶר, וְאֵף בְּפְרָשִׁיּוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁבִּאֲוֹתוֹ הַחֲלָק. וְכִי לְבֹאֵר וְלִישֵׁב סְתִירוֹת אֱלֹו הַחֲלִיטוֹ הַחֻקִּים הָאֱלֹו שֶׁהַסֵּפֶר אִינוֹ כּוֹלֵו מִיַּד מַחְבֵּר אֶחָד, וּשְׁבִצּוֹרָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה הִיא הַסֵּפֶר יוֹתֵר קִצְרִי, אֲלֹא שֶׁאַחֵר הַמַּחְבֵּר הִרְשׁוֹן בְּאוֹ סוֹפְרִים אַחֲרִים וְהוֹסִיפוּ לַסֵּפֶר תּוֹסֵפוֹת וְהַשְׁלָמוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁקִפּוֹת שֶׁחִיו שׁוֹנוֹת מִהַשְּׁקִפּוֹת הַמַּחְבֵּר הָרֵאשׁוֹן, וְגַם הַכְּנִיסוֹ סְרוּסִים לְתוֹךְ דְּבָרֵי הַמַּחְבֵּר הָרֵאשׁוֹן, וְכִי נּוֹצְרוּ הַקִּשּׁוֹת וְהַסְתִּירוֹת שֶׁמִּצְאוּ הַחֻקִּים בַּסֵּפֶר בְּצוֹרָתוֹ הַנּוֹכַחִית. אֲמֵנָם אֵין הַסֵּכֶם בֵּין הַחֻקִּים בְּנוֹגַע לְצוֹרָתוֹ הַמְּקוֹרִית שֶׁל הַסֵּפֶר^(٥) אֲבָל בְּזִלָּה כּוֹלֵם מוֹדִים שֶׁאֵין הַסֵּפֶר בְּצוֹרָתוֹ שֶׁלִּפְנֵינוּ מַעֲשֵׂה מַחְבֵּר אֶחָד, אֲלֹא חוּא מוֹרַכֵּב מַחּוּרוֹ שֶׁל הַמַּחְבֵּר הָרֵאשׁוֹן וְהַתּוֹסֵפוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹכּוֹ בְּיַד סוֹפְרִים אַחֲרִים. וְאַחֲרֹונָה, הַלִּשׁוֹן וְהַסִּגְנוֹן שֶׁבִּנְאוּמֵי אֱלֹוהֵא הֵם שׁוֹנִים מִבִּשְׂאֵר הַסֵּפֶר. בְּלִשׁוֹן בּוֹלֵטֶת הַהִשְׁפָּעָה הָאֲרָמִית יוֹתֵר מִבְּלִשׁוֹן הַפְּרָקִים הָאֲחֵרִים. וְהַסִּגְנוֹן שֶׁל אֱלֹוהֵא חוּא מְגוּבֵּב וְנִפּוּחַ וְחֹסֵר בְּהִירוֹת^(٦), בְּנִגּוּד לַסִּגְנוֹן הַנִּמְרָץ וְהַמְּרוּכֵז וְהַבְּהִיר שֶׁבִּנְאוּמִים הָאֲחֵרִים. טַעֲנָה זֹו יֵשׁ לָהּ מִשְׁקָל, אֲבָל אֵף הִיא אִינָה מְכַרְעִיכָה, כִּי אִפְשָׁר הוּא כִּמוֹ שֶׁבִּרְרָנוּ 631 שֶׁבְּכוּוֹנָה כָּתַב הַמַּחְבֵּר אֶת נְאוּמֵי אֱלֹוהֵא בְּלִשׁוֹן וּסְגָנוֹן זֶה, כִּי לְהַבְלִיט עַל יָדָם אֶת אִישִׁיּוֹתוֹ וְתַכּוּנוֹתָיו שֶׁל הַחֵכֶם הַצַּעִיר הַזֶּה, הַמִּתְהַדֵּר בְּחַכְמָתוֹ וּבְדַבְּרָנוֹתָיו עַל הַחֲכָמִים הַיִּשְׁרָשִׁים שֶׁל הַדּוֹר הַיִּשְׁרָשִׁי, וְלֹאֲמֵן נִפְלָא כִּמוֹ מַחְבֵּרָנוּ בּוֹדָאֵי לֹא הִיא קִשָּׁה לְנִסַּח לוֹ נְאוּמִים אֱלֹו בְּלִשׁוֹן וּסְגָנוֹן מִיּוּחָדִים כִּשֶׁהִיא רּוֹצָה בְּכָךְ^(٧).

סִימָנִים לְשׁוֹנִיִּים בַּסֵּפֶר אִיּוֹב:

רָאוּי לְצִיֵּן כִּי אֶחָד הַקִּשְׁיִים הָעִיקָרִיִּים שֶׁמִּנְעוּ הַבְּנֵת הַסֵּפֶר בְּנוֹסַח הָעִיקָרִי, בְּפְרָקֵי הַסִּיפּוֹר וְהַשִּׁירָה הַנִּכְתְּבָת שֶׁבּוֹהֵא סִיבּוֹךְ לִשׁוֹן הַסֵּפֶר, כִּמוֹ אוֹצֵר הַמִּילִים הַמִּיּוּחָד לְשִׁירָתוֹ, וְדָרְכֵי צוֹרוֹתֵיהֶן וְשִׁימוּשֵׁיהֶן, שֶׁלֹא הוֹכְרוּ אֲלֹא בְּמִקְוָצְמָן. לִכֵּן בְּמַחְקֵר זֶה אֲנוּ מְטַפְלִים נִיתּוּחַ אֶת הַהוֹרָאוֹת הַלְּשׁוֹנִיּוֹת בַּסֵּפֶר אִיּוֹב כִּמוֹ:

1- אוֹצֵר הַמִּילִים קְדָמוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים גִּילוּ בַּסֵּפֶר אִיּוֹב מִילִים וְהוֹרָאוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁבְּחֲלָקֵן נִשְׁכַּחוּ וּבְחֲלָקֵן אֵף לֹא נִרְשְׁמוּ עַד הַיּוֹם בְּכָל מִילּוֹן לְלִשׁוֹן הַתַּנ"ךְ, וְכִמָּה מֵהֵן שֶׁלִּמְדָתִי אוֹתָן מִפִּי אַחֲרִים, נִמְסְרוּ עַד כִּמָּה שֶׁאִפְשָׁר בְּשֵׁם אוֹמֵרֵן הָרֵאשׁוֹן^(א), גַּם בְּפִירוּשֵׁי זֶה לְמִשְׁלֵל אֲגָלִי טַל (לַחֲכָה הֵישׁ-לְמָטֵר אֲבִי־אֹו מִי-הוֹלִידִי, אֲגָלִי-טַל) בְּמִשְׁתַּעוֹת בְּרֻכּוֹת טַל, מְקוּוּאוֹת טַל, אֲד (לוֹיכֵז כִּי, יִגְרַע נְטִפִי-מֵי־זִקְוֹ מָטֵר לְאֲדוֹ) זָרֵם מֵי־הָאֲמִין (לְטִיכֵד בְּרַעַשׁ וְרָגַז,

יִגְמָא-אָרֶץ; וְלֹא-יֵאֱמִין, כִּי-קוֹל שׁוֹפָר) אבל גם הימין (כִּטִּי-כַד אֲשַׁחַק אֱלֹהִים, לֹא יֵאֱמִינוּ; וְאוֹר פָּנָי, לֹא יִפְלִין). והשמאלי, סר הצדה: בול הרים (מִיכ כִי-בול, הָרִים יִשְׁאוּ-לוֹ; וְכָל-חַיַּת הַשָּׂדֶה, יִשְׁחָקוּ-שָׁם). חיתו שדה: גיל (גִּיל, כִּב הַשְּׂמֵחִים אֵלֵי-גִיל יִשְׁשֻׁ, כִּי יִמְצְאוּ-קֶבֶר. אֲוִלִי בַמְּבֹטָא: גִּיל) גולל, אבן הקברה: המס־חמס (כֹּא-כַז הֵן יִדְעָתִי, מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם; וּמִזְמוֹתַי, עָלֵי תַחֲמוֹסוֹ). חשב, זמם. משל אחר התחקה (יִגִּיכַז וְתִשֶׁם בִּפְסֵד, רִגְלִי וְתִשְׁמֹר כָּל-אֲרוֹחוֹתַי; עַל-שְׂרָשֵׁי רִגְלִי, תִּתְחַקֶּה) חקק את סימנו. מטיל (מִיחַ, עֲצָמָיו; אֲפִיקִי נַחֲשָׁה; גִּרְמָיו, כְּמִטִּיל בְּרָזָל) גוש מתכת, התמלט (יִטִּב, עַד-אֲנָה, תוֹגִין נֶפֶשִׁי; וְתִדְכֹּאוּנִי בְּמִלִּים). נדבק, מרש (יִזִּיא, יָמִי עֲבָרוּ, זְמַתִּי נִתְקוּ-מוֹרְשֵׁי לִבִּי). חבל, עד (יִזִּיא, רוּחִי חָבְלָה, יָמִי נִזְעַכּוּ; קִבְרִים לִי) יעד, עויל (טִזִּיא, יִסְגִּירֵנִי אֵל, אֵל עוֹיִל; וְעַל-יָדֵי רָשָׁעִים יִרְטֵנִי). נערי, עזב (כִּיחַ, מִשִּׁיב יָגַע, וְלֹא יִבְלַע; כִּחִיל תְּמוֹרָתוֹ, וְלֹא יַעֲלֶס). עשק, רצץ, על (כִּדִּט יִגְזְלוּ, מִשְׁדֵּי יָתוֹם; וְעַל-עֵנִי יַחְבְּלוּ). עול, עולל, פימה (טוֹיכַז כִּי-כֶסֶה פָּנָיו בְּחֻלְבוֹ; וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלֵי-כֶסֶל) חלב, שומן. רקב (יִגִּיכַח, וְהוּא, כְּרָקֵב יִבְלֶה; כְּבִגְדִי, אֲכָלוּ עֵשׂ). נאדי, שלג (טִיל, אִם-הִתְרַחֲצֵתִי בַמּוֹ-בְּמִי) שֶׁלֵּג; וְהִזְכּוֹתִי, בְּבֶר כְּפִי) אשֶׁלֵּג, ועוד⁽⁴⁾. ויש שהכירו קודמים לי בעיקר כיוונה של מילה סתומה, מבלי שהתבררו צורתה המדויקת ושימושה המיוחד, כמו במילה, בעשותו (כִּגִּיט, שְׁמֹאֹל בַּעֲשֻׁתוֹ, וְלֹא-אֲחֲזִי; יַעֲטֹף יָמִין, וְלֹא אֲרָאָה). שהוכר בה השורש, עשה, כלשון כיסוי אך בשימוש כפועל, בעוד שלפנינו בוודאי שם עצם, והכוונה "השמאל הוא עטוף במכסהו" ואולי אף בשיר השירים. מעיו עשת שן מעלפת ספירים, הכוונה היא, שלא כניקוד "עשת שן, כלומר נותנים בציפוי שן, במכסה של שנהבים.

2-המילים והוראות חדשות אלו נוספו בפירוש זה עוד מילים מרובות, אשר צורתן והוראתן האמתית שונה היא מן המקובל אפילו עד כדי שינוי וניגוד גמור. ואלו הן החשובות ביותר⁽⁵⁾ למשל:

אור (לח־כַד אֵי-זֶה הַדֶּרֶךְ, יִחַלֵּק אוֹר; יִפֹּץ קָדִים עָלֵי-אָרֶץ). רוח המערב. אחד (יִדִּיד מִי-יִתֵּן טְהוֹר, מִטְּמֵא-לֹא אֶחָד). הצטרף לחשבון. אכל(לוֹ-לֹא כִי-בֶם, יִדִּין עַמִּים; יִתֵּן-אֲכָל לְמַכְבִּיר). שאגה, קריאה. ברח(יִדִּיב, כְּצִיץ יֵצֵא, וַיִּמְלֵךְ וַיִּבְרַח כְּצִל, וְלֹא יַעֲמוּד). פרח, עוף. בריח (לח־יֹאשְׁבֵר עָלָיו חֲקִי וְאֲשִׁים, בְּרִיחַ וְדִלְתִים). בד לרוחב גופו של התינוק.

בשר (יִגִּיד עַל-מָה, אֲשָׁא בְּשָׂרִי בְּשִׁנִּי וְנֶפֶשִׁי, אֲשִׁים בְּכִפִּי) לשון גוח, הפעיל (מִיכַג, הֵן יַעֲשֶׂק נָהָר, לֹא יַחְפוֹז; יִבְטַח, כִּי-יִגִּיחַ יִרְדֵּן אֶל-פִּיהוּ). דחף.

גוש(זֶה לִבִּשׁ בְּשָׂרִי רָמָה, וְגִישׁ (וְגוּשׁ) עֶפְרָעוֹרִי רָגַע, וַיִּמָּאֵס). גשש. גלל(כִּיז כְּגָלְלוּ, לְנֶצַח יֹאבֵד־רָאִיו, יֹאמְרוּ אִיו). גל, התגלגלות געלי, הפעיל (כֹּאִי, שׁוֹרוֹ עֲבָר, וְלֹא יִגְעַל; יִתְפַּלֵּט פָּרְתוֹ, וְלֹא תִשְׁכַּל). השליך בגועל. ריח(יִדִּיט מִרִּיחַ מִים יִפְרַח; וַיַּעֲשֶׂה קָצִיר כְּמוֹ-נֹטַע). שטף מים. דלת(לח־יִסֵּף בְּדִלְתִים יָם; בְּגִיחוֹ, מִרְחֹם יֵצֵא). חתיכת אריג לחיתולי

התינוק.

רנה (לטיכג עליו תרנה אשפה להב חנית וכידון). התקרב.
דעמה (לטייט התתן לסוס גבורה התלביש צוארו רעמה). עוז, כוח.
הגם (מאיא הן-תחלתו נכזבה הגם אל-מראיו יטל). המקיף.
הוא (לזיו כי לשלג, יאמר הוא-ארץ: וגשם מטר: וגשם, מטרות עזו) מילת
זירוז.

הין (מאיד לא- (לו-) אחריש בדיו: ודבר-גבורות, וחין ערכו). עוז,
העזה⁽¹¹⁾.

אין זה אלא חלק ממילים אלו, שהצריכו לפעמים בירור יסודי, נוסף
עליהן התבררו מילים מרובות בהוראותיהן ובצורתן, שאמנם נמצאו
במקומות אחרים בתנ"ך, אך לא הוכרו כלל כספר איוב או במקומות
מסוימים בו, וכן נקבעו הוראתן ומקורן של הרבה מילים אחרות ביותר דיוק
והתאפשרה כך הבנתם של כמה חרוזים סתומים. ומילה עברית חדשה,
המשמשת שם פרטי, נלמדת אפילו מתרגום השבעים בסוף הספר. כי שם
נקרא איוב, הנאיב, אחרי שחננו האל חנון, המחונן.

3-ביחס המילים והוראתן הידועות לנו ממקומות אחרים בתנ"ך, מרובים
המקרים שהובנו בהם מילים אלו שלא ככוונתן הנכונה בתוך ספר איוב. אין
להבין, למשל, את דבר הכתוב על ארץ אשר תחתיה נהפך כמו אש, אלא
על יסוד ההשקפה, שראתה אבנים טובות⁽¹²⁾, מבריקות כאבני אש-אין ילוד
אישה, (ידיא אדם, ילוד אשה-קצר ימים, ושבע-רגז) אלא, כמו שהרגיש
בעיקר אבן עזרא כינוי של טומאה: אין להבין את הביטוי ילא אוכל, (לא-כג
כי פחד אלי, איד אלו: ומשאתו, לא אוכל) אלא מתור היאבקות, שאיש
יכול, בה ליריבו: אין יעיר, (כדיב מעיר מתים, ינאקו-ונפש-חללים
תשוע: אלוה-לא-ישים תפלה). עיר וקריה אלא לשון עיר ובהלות, כמו בספר
ירמיה (טו: ח עצמו-לי אלמנותו מחול ימים, הבאתי להם על-אם בחור שדד
בצהרים: הפלתי עליה פתאם, עיר ובהלות). אין עמיל כמו (יא: טו כי-אז,
תשא פניך ממום: והיית מצק, ולא תירא) לשון סבל ואסון, אלא לשון עמיל
ואוון-חטא ועוון, אין בן ורעה: למשל (טז: כא ויזכח לגבר עם-אלוה: ובן-אדם
לרעהו). לשון בנים ומרעים, אלא לשון בינה ומחשבה, כבתהלים קלט,
ביאין ישרק, (כז: כג ישפק עלימו כפימו: וישרק עליו: ממקמו). שריקת בני
אדם אלא קול שריקת הרוח: אין תשובותיכם, (כא: לד ואיך, תנחמוני הבל:
ותשובתיכם, נשאר-מעל).⁽¹³⁾ לשון מענה ותשובה בדיו: אלא שיבה-חזרה
והרבה כאלה. יש שגם בכיוון זה מתאמתות השערות של מפרשים
קדמונים, שלא הושם אליהן לב בתולדות הפרשנות. כבר ראה, למשל, אבן
עזרא, שאין יאי בצירוף אי נקי (כב: ל ימלט אי-נקי: ונמלט, בבר כפיר).
מילת שלילה, אלא כמו יושב האי הזה, וכן העיר רדייק בספר השרשים
שארין לחמם (ליד הקטפים מלוח עלי-שיח: ושרש רתמים לחמם). לשון
לחם אלא לשון חימום, כמו בספר ישעיה אין גחלת לחמם (מז: יד הנה היו
כקש אש שרפתם, לא-יצילו את-נפשם מיד להבה: אין-גחלת לחמם, אור
לשבת נגדו). ועוד. וצדק, למשל, התרגום הארמי-שהבין שערתי (דיטו

וְרוּחִי עַל-פְּנֵי יַחֲלָף; תִּסְמְרִי שְׁעַרַת בְּשָׂרִי.) כלשון סערה ולא כישערי שבבשר האדם.

4-בספר נשתנתה הבנתן של כמה מילים על ידי ההכרה שאין הן באות בספר זה בהוראתן הכללית אלא בשימוש מיוחד מיוחד על השקפות מיתולוגיות וקוסמולוגיות שמאחרי המילה הקצרה. כך אין שמות הכוכבים והמזלות עשי עשי-כסיל-כימה מובנים בספר כשמות לכוכבים ומזלות, אלא מתוך סיפורי הקדם והנאמר בהם על מעשי עשי, כסיל-כימה אלי-בטרם נקבעו ככוכבים בשמיים⁽¹⁴⁾. כך אין נוצר או מזרות (כזיח בְּנֵה כְּעֵשׂ בֵּיתוֹ; וְכִסְכָּה, עֲשֵׂה נֶצֶר.) אלא נוצר ונוטר זה שבאגדה ישבנה לו והיא נחרבה. אין ה'חדר' (לזיט מן-החדר, תבוא סופה; וממזרים קרה.) אלא כמי חדרי תימן (טיט עשה-עשי, כסיל וכימה; וחדרי תמן.) אותו חדר שכלא בו האח את הרוחות ואין חיה (לזיח וְתבוא חיה במו-ארב; ובמעונתיה תשכן.) סתם חיה-אלא חית הכרוב שבסערה יומעין זה הובררו מושגים כמו מזרים כמקום זה אשר האל זה את טיפות הגשם ואין רקיע אלא מעשה טלאי מוצק מתחת לעננים אחרי שהפכו אלו לשחקים בלים ונשחקים וכו. וכן הובררו מונחים כגון "חקות שמים משטר" (לחילג הידעת, חקות שמים; אם-תשים משטרו בארץ.) שאין להבינם אלא על יסוד השקפת קדמונית, כי מערכת הכוכבים היא כתב תמונות קדום שהאלוהים רשם בו את תורתו על פני השמיים⁽¹⁵⁾. וחשוב הוא לקבוע, למשל, גם זאת, שאין יים בכמה מקומות בספר הים התחתון, אלא הים העליון בשמיים, ועוד. גם מילים אחרות יש לראותן כרמזים מתוך הספרות-מן האגדה הקדומה וממעשי בראשית והאבות, שקדמו לדעת השירה לקורות איוב ורעיו. על יסוד המסופר במעשי בראשית אלו-שעור ידובר עליהם בהמשך, נרמז רק במפורש לאדם, ריאשון אדם (לאילג אם-כסיתי כאדם פשעי-לטמון בחבי עוני.) אלא במיליצה תנ"כית ממש במילה ערומים⁽¹⁶⁾ (טויה כי יאלף עונך פיר; ותבחר, לשון ערומים.) לנחש הקדמוני ובכינויים אנו צלעו, (יחיב יהי-רעב אנו; ואיד, נכון לצלעו.) נרמז לבכורו ולאשתו של אדם, ומתוך האגדה הקדומה הושאלו מונחים כגון עתידים, מלך עתיד (גיח יקבהו אררי-יום; העתידים, ערר לויתן.) הסתומים גם הם בלי הכרת המקור האגדי שנולדו על פיהו.

5-לשמות האלוהים גם הם צריכים לימוד כמבואר בפרשה מיוחדת, אין גם אל שדי, שם משמות האלהות אלא כינוי, שהתנ"ך שם אותו במכוון בפי אישים אלו אשר שמו של האל ממש לא היה ידוע להם. ולא בכל מקום מתכוונים אף השמות יאלי, אלוהי, אלוהים, לאל הבורא ממש יאלא לבן אלים לבני אלים שונים, ואך על יסוד הכרה זו אפשר שוב לבאר את כוונת הכתובים⁽¹⁷⁾. כמו(יאייג אם-אתה, הכינות לבך; ופרשת אליו כפיר.)

למשל(גייד ואולם, אתם טפלי-שקר; רפאי אלל כלכם.)

6-ספר איוב אין פחות חשוב מאלה להבנת פשוטו של ספר זה הוא ביטול פירושיהן המוטעים של כמה מילים וביטול המילים המדומות-שכל יסודן בטעות בלבד. כך אין בספר איוב-למשל אבות נאדות-יין-או אבה-גומא-אגל-

טיפה ארג-כלי אורג, בהמות-סוס האורי, בצר זהב או מחצבי, קוט-לשון קוט או קטטה ⁽¹⁸⁾ אין לוותן חיה שבמציאות, ואין מורש (יזיא ימי עברו, זמתי נתקו-מורשי לבבי). לשון ירושה, סלד-לשון שמחה או תפילה, עטינים-דדים או כלי מן הכלים, פימה קמט בלור, הקשיח לשון קישוי, ראי-מראה, אספקלריה, רגב-גוש אדמה (כאילג מתקו-לו, רגבי-נחל: ואחריו, כל-אדם ימשוך; ולפניו, אין מספר), ואין מילים כגון האם, יתיר, כדי, לחים, מיליח, מנל (ם), נחוש, עשתות, צלצלי, קימנו, רטפשי, ועוד ועוד, קיימות באמת בספר איוב.

7-כדי לדעת ולהבנת את המילים בצורתן ובהוראתן מצטרפת גם הבנת צירופיהן לניבים שגורים כך נקבעה כאן הוראתם של ניבים מרובים ⁽¹⁹⁾, כמו 'ארץ נתנה ביד רשע (טיכד ארץ, נתנה ביד-רשע, פני-שפטיה יכסה; אם-לא אפוא מי-הוא). להם לבדם נתנה ארץ (טויט להם לבדם, נתנה הארץ; ולא-עבר זר בתוכם). לו הארץ (כביח ואיש זרוע, לו הארץ; ונשוא פנים, ישב בה). לא עבר זר בתוכם, (טויכ כל-ימי רשע, הוא מתחולל; ומספר שנים, נצפנו לעריץ). כהבעתן להצלחה ולשלווה גמורה, 'אכל בדי עורו (יחיג יאכל, בדי עורו; יאכל בדי, בכור מות). הוא מעשה הרעב האוכל את רצועות עורו, 'בכור מות' הוא הבן הבכור הנידון למוות, האל שמים לבדו (טיח נטה שמים לבדו; ודורק, על-במתיים). הבד לו, ליקב 'ודורך על במתי ים, יוצר את הגשם כדורך גת על גוף הים העליין בשמיים. תמוות המחריש אינה שים יד לפה בלבד, אלא גם אשא בשרי זאת אומרת לשוני בשני, ונפשי (גרונ, צווארי), אשים בכפי, (יגיט מי-הוא, יריב עמדי: כי-עתה אחריש ואגוע). הוא מתמילט זאת אומרת נדבק כמו במילט בלשונו בעור שיניו, אך לעומת זאת שבע מבשרו של זולתו (יטכב למה, תרדפני כמו-אלי ומבשרי, לאתשבעו) (לא-לא אם-לא אמרו, מתי אהלי-מי-יתן מבשרו, לא נשבע). פירושו בעיקר כמו של הצירוף מצא תאנה (לוי, ויגל אֶזְנֵם, למוסר, ויאמר, כי-ישובו מאון). התעללות מינית ⁽²⁰⁾. אם אין יורש לאדם, אין לו מישהו, אשר יחל (ל) טובו (כיכא אין-שריד לאכלו; על-כן, לא-יחיל טובו). ועלזה הטורח להשיב, ועל כן לא יקלוט לעצמו, נאמר מישב יגע ולא יבלע (כיח משיב יגע, ולא יבלע; כחיל תמורתו, ולא יעלס).

8-יש כמה צירופים אינם מובנים אלא על יסוד השקפות קדמוניות על מבנה העולם, כמו נהר יוצק יסודם (כב, טז אשר-קמטו ולא-עת; נהר-יוצק יסודם). שפירושו כאילו על נהר בראשית יוצק יסודם, כארץ אשר על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה או אך מתוך הבנה עמוקה בתוכן הפרשה ⁽²¹⁾, כביטוי ריר חלומות, שפירושו ריר ארסי זה, אשר ביעותי אלנה משקים אותו לאיוב בחלומות הלילה, ועל יסוד זה עלינו להבין גם את המשפט 'לא תרפני עד בלעי רקי (זיט כמה, לא-תשעה ממני; לא-תרפני, עד-בלעי רקי) במובן לא תרפני עד שבעל כורחי אבלע רוק תרעלה זה.

9-ביחס לתורת הצורות יש להעיר על צורת הפועל בעתיד, לרבות נוכחות ונסתרות תשמרנה עם כינויי המושא, שאיננה נמצאת במקום אחר בתנ"ך,

ושבאה בספר איוב בצורות ותרך⁽²²⁾. למשל (בהמות), (יבִּז וְאוֹלָם-שָׁאֵל-נָא בְּהֵמוֹת וְתֵרֶךְ; וְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וְיִגְד-לָךְ), ותצעדהו בלהות, (יח, יד יִנְתֵּךְ מֵאֶהְלוֹ-מִבְּטָחוֹ; וְתִצְעֶדְהוּ, לְמֶלֶךְ בְּלָהוֹת), תשיגהו(כז) כ תשיגהו כמים, בְּלָהוֹת; לִילָה, גִּנְבָתוֹ סוּפָה). המסורת, אולי משום שלא הכירה את צורת הרבות-ניקדה כביחיד ותרך, ותצעדהו, תשיגהו, אבל אולי הכוונה לקריאה ותרך, ותצעדהו, תשיגהו על כל פנים יש ללמוד-שהסיום 'נה' נשמט לפני הכינוי.

10-תחביר סינטקס והסגנון. מיוחדת היא עמדת הספר בשם אין אות הידיעה באה פרט לשימושה על יד הבינוני כגון 'המרגיז, האומר, במקום 'אשר' של משפט זיקה אלא במקרים בודדים לדרך השירה התנכית בכלל, ואולי באה גם במקומות המעטים שהאות נמצאת שם, האות זו אך כהוספה מאוחרת על פי לשון הפרוזה הרגילה. אך חוסר האות הידיעה גרם גם לחוסר הבנה⁽²³⁾, כך אין 'עם' (יבִּיב אֲמַנִּם, כִּי אֲתֵם-עִם; וְעַמְכֶּם, תַּמּוֹת חֻכְמָה). אלא העם, כל העם, 'מתים' (יאִיג בְּדִיךְ, מֵתִים יַחְרִישׁוּ; וְתִלְעֵג, וְאִין מְכָלִם) כל האנשים, 'חיה' (לזִיח וְתִבּוֹא חַיָּה בְּמוֹ-אֶרֶב; וּבְמַעוֹנְתֶיהָ תִשָּׁכֵן) היא החיה באות הידיעה, כרוב המרכבה, כרוב המרכבה, ועוד, מבלי כל סימן שיוורה על היידוע-הקובע את הבנת הדברים -הנסמך הורחק לפעמים כנפרד בפני עצמו מן הסומך, ארכה מארץ מדה (יאִיט אֲרָכָה מֵאֶרֶץ מִדְּה; וְרַחֲבָה, מִנִּי-יָם) כביר מאביר ימים (טוֹי גַּם-שֵׁב גַּם-יִשִּׁישׁ בְּנוֹ-כְּבִיר מֵאֲבִיר יָמִים), ואפילו 'וכחול ארבה ימים' (כט, יח וְאִמְרִי, עִם-קִנִּי אֲגֹעֵ; וְכַחֲלוֹ, אֲרָכָה יָמִים) שכוונתו וכחול ימים ארבה. כי בכלל מצוי בספר זה שינוי בסדר המילים. במקום 'כי אמנע דלים מחפץ דלים; ועיני אלמנה אכלה'. אף הסיתך מפי צר' (לוֹיטז וְאִף הַסִּיתֶךָ, מִפִּי-צָר-רַחֲבִי, לֹא-מוֹצֵק תַּחֲתֶיהָ; וְנַחַת שְׁלַחְנֶךָ מֵלֹא דָשֵׁן). ועוד. בחוסר דיוק כזה בסדר המילים נאמר 'תחת כל השמים יראה (כחִיכד כִּי-הוּא, לְקֻצּוֹת-הָאָרֶץ יִבִּיט; תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה) אך גם השימוש של 'אשר על כן סרו מאחריו' (לדִיכז אֲשֶׁר-עַל-כֵּן, סָרוּ מֵאַחֲרָיו; וְכָל-דַּרְכָּיו, לֹא הִשְׁכִּילוּ). ובן-כי על כן בתחת כל השמים לי הוא (מא, ג מִי הַקְּדִימִנִי, וְאַשְׁלֵם; תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם לִי-הוּא). במקום כל אשר מחם השמים. בחוסר דיוק ת' על אשר כן⁽²⁴⁾. שינוי בסדר המילים הרגיל יש לראות גם בהקדמת המושא לנושא, המצויה מאוד בספר, והמקשה גם היא לפעמים על הבנת המשפט. כי הואיל ואין אות הידיעה שכיחה בשירה, אין בה אף הברת היחסה 'את' מצויה, הבאה כרגיל עם השם המיועד בלבד⁽²⁵⁾. השווה משפטים כגון 'אבנים שחקו מים(דיט אֲבָנִים, שְׁחָקוּ מִיִּם-תִּשְׁטֹף-סְפִיחֶיהָ עֶפְרָא-אֶרֶץ; וְתִקּוֹת אָנוֹשׁ הָאֲבָדֹתִי), ואחריו כל אדם ימשוך' (כאִילג מִתְקוֹ-לוֹ, רִגְבִּי-נַחֲלִי; וְאַחֲרָיו, כָּל-אָדָם יִמְשֹׁךְ; וּלְפָנָיו, אֵין מִסְפָּר) שרק בדיקת העניין ולא הלשון מורה עליהם כי אבנים כל אדם הם מושא הפעולה ולא נושא לה. מעניינות וחשובות הן גם דרכי שימוש אחרות בשם למשל שימוש המילים אל אלוה כשמות עצב

פרטיים שאינם מקבלים כינוי גוף דבוק בהם.

11-בשימוש הפועל תצוין הוראתו היוצאת של הבינוני מועדי ממעדי רגל (יִבִּיָּה לִפִּיד בּוֹז, לַעֲשֵׂתוֹת שְׁאֵן-נֶכּוֹן, לְמוֹעֲדֵי רֶגֶל). בהקה אל מרגיזי אל (יִבִּי, ו יִשְׁלִיֹּ אֶהְלִים, לְשִׁדְּדִים, וּבִטְחוֹת, לְמַרְגִּיזֵי אֶל-לֹאֲשֶׁר הֵבִיא אֱלוֹהַּ בִּידּוֹ) שהם שליחי האל הבאים להרגיז ולהחריד בני אדם ממשכנות מבטחים. ובשימוש כפועל יוצא ביחס למושא אחר צריך להבין גם פעלים, ⁽²⁶⁾ כמו ובני וסף יגביהו עוף (הִיז כִּי-אָדָם, לַעֲמֹל יוֹלֵד; וּבְנֵי-רֶשֶׁף, יִגְבִּיהוּ עוֹף) שפירושם ירימו אם הילד הנולד למעופף במרום, או כי יגיח ירדן אל פיהו (מִי כִּג הֵן יַעֲשֶׂק נֶהְרִיָּא יַחְפּוֹז; יִבְטַח, כִּי-יִגִּיחַ יֶרְדֵּן אֶל-פִּיהוּ). שכוונתו שיהדוף ויוציא מתוכו בעלי חיים כאוכל וטרף אל פיהו. בשימוש כנשוא אין הבינוני מצוי אלא עם שם הגוף המשמש אוגד על ידו הוא מכלה כמו (ט, כב אַחֲתִי-הִיא: עַל-כֵּן אֲמַרְתִּי-תָם וְרִשְׁעִי, הוּא מְכֻלָּה). הוא מתחולל (טו, כ כל-יָמֵי רִשְׁעִי, הוּא מִתְחוֹלֵל; וּמִסְפָּר שָׁנִים, נִצָּפְנוּ לַעֲרִיץ). נודד הוא (טו, כג נָדַד הוּא לִלְחָם אִיָּה; יָדַע, כִּי-נֶכּוֹן בִּידּוֹ יוֹם-חֹשֶׁךְ). הוא חוקר (כח, ג קֶץ, שֶׁם לַחֲשֶׁךְ, וּלְכָל-תַּכְלִית, הוּא חוֹקֵר: אָבֵן אֶפֶל וְצִלְמוֹת). כשבינוני בא לבדו, בלי כינוי הגוף, הוא בא כלואי בלבד, או כנשואי על יד הנשוא שימוש זה, הנמצא בספרים אחרים בעיקר על יד פועלי התנועה, הוא מורחב מאוד בשירת איוב ⁽²⁷⁾, למשל במשפטים ואני ידעתי גאלי כשאני חי (יט, כה וְאֲנִי יָדַעְתִּי, גָּאֲלִי חִי; וְאַחֲרָיו, עַל-עֵפֶר יָקוּם). משיב יגע הכוונה" בהיותו משיב טרח, (כִּי־חַ מְשִׁיב יָגַע, וְלֹא יִבְלַע; כִּחִיל תְּמוֹרָתוֹ, וְלֹא יַעֲלֶס). ורעבים בהיותם רעים) נשאו עמר (כדי עָרוֹם הִלְכוּ, בְּלִי לְבוּשׁ; וְרַעֲבִים, נִשְׁאוּ עֹמֶר) ובזה היסוד להנחת המשפטים האלה.

12-שימושי לשון אחרים לרוב, המיוחדים לסגנון השירה בספר איוב, קשורים הם במבנה החרוזים בתקבולת, במשפטים קצרים, שרעיון מילא מכונס בהם. צמצום הרעיונות בצלעות בעלות ג-ד מילים בלבד, מאלץ את המשורר כאן, להביא משפט שלם ומחודד בתוך צירוף מילים, שבעל כורחו אינו מכיל אלא נושא ונשוא ומשלים אחד, בעוד שמן הצורך היה להאריך בדברים. צורך זה לקיצור מורגש בשירה העברית, הבנויה בתקבולת, גם בספרים אחרים, ובפרט בספרות החוכמה שבתנ"ך. כך מצויים שימושי לשון, שנולדו בחיסור מילה ⁽²⁸⁾, למשל הגדיע פה (יט, א-אֶמְנֶם, עָלִי תִגְדִּילוּ; וְתוֹכִיחוּ עָלַי, חֲרָפְתִּי), החויק (את ידו) בדבר, (רוח) תימן (ט, ט עֲשֵׂה-עֵשׂ, כְּסִיל וְכִימָה; וְחֲדָרֵי תִמָּן) (לט, כו הַמְבִינֶתְךָ, יֶאֱבֶר-נֶץ; וְיִפְרֹשׁ כְּנָפּוֹ לְתִימָן). יראה (ת' יראת ה') (ד, ה הֲלֹא יִרְאֶתְךָ, כְּסִלְתְּךָ; תִּקְוֶתְךָ, וְתָם דִּרְכֶּיךָ), לקח האוזן (יא, ד וְתֹאמְרִי, זֶךְ לְקַח־וּבִיר, הֵייתִי בְּעֵינֶיךָ) מאכל ו משתה (א, ד וְהִלְכוּ בְּנֵיו וְעָשׂוּ מִשְׁתֶּה, בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ; וְשָׁלְחוּ, וְקִרְאוּ לְשִׁלְשֵׁת אַחֵי־תִיָּהֶם, לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, עִמָּהֶם), הפיל גורל, (ו, כז אֶף-עַל-יָתוֹם תְּפִילוּ; וְתִכְרוּ-לִי, רִיעֶכֶם). אלא דוגמאות נוספות לתופעה ידועה. ולכאן שייכים גם מס (ו, יד לְמַס מִרְעָהוּ חֶסֶד; וְיִרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב) במקום מס לב, מסת נקים (ט, כג אִם-שׁוֹט, יָמִית פֶּתָאִם-לְמַסַּת נְקִים יִלְעַג), מסת לב הנקיים, משל אחר יקפצון (כד, כד רוֹמוֹ מַעֲטִי, וְאִינֶנּוּ, וְהִמְכוּ, כָּל יִקְפְּצוּן; וְכֹרָאשׁ שְׁבִלַת

יִמְלוּ) יקפצו פיהם. גם השימוש הפעלים ולא נערך מפני חשך (כג, יז כִּי-לֹא נִצְמַתִּי, מִפְּנֵי-חֹשֶׁךְ; וּמִפְּנֵי, כֶּסֶה-אֶפֶל) כי לא נצמתי כך מפני חשך כמורה; שגם צלמות ולא סדרים (י, כב אֶרֶץ עֲפָתָה, כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת, וְלֹא סִדְרִים; וַתַּפֵּעַ כְּמוֹ-אֶפֶל) פירשו כקיצור חושך שאין סידור בהשבעה מפניו. נראית לנו גם השמטת המילים הקטנות שבמשפט. כך מצויה מאוד השמטת מילות היחס ולא זו של ב"ת היחס בלבד, כמו שגבו (ב) ישע (ה) יֵאָא לְשׁוֹם שְׁפָלִים לְמָרוֹם; וְקִדְרִים, שְׁגָבוּ יֵשַׁע, (ב) גָּבְהִי שָׁמַיִם מֵהַ תַּפְעַל (יא ח גָּבְהִי שָׁמַיִם, מֵהַ-תַּפְעַל; עֲמָקָה מִשְׁאֹל, מֵהַ-תַּדַּע). מילות יחס אחרות, כמו: בִּצְאָתִי (ל) שַׁעַר (כטז בִּצְאָתִי שַׁעַר עָלִי-קֶרֶת; בְּרָחוֹב, אֲכִין מוֹשְׁבִי) , לא יעננו (על) אחת מני אלף (טג אִם-יִחַפֵּץ, לָרִיב עִמּוֹ-לֹא-יַעֲנֵנּוּ, אַחַת מִנִּי-אֶלֶף) הן (על) תוי שדי יענני (לא־לֵה מִי יִתֵּן-לִי, שִׁמְעַ לִי הֵן-תּוֹי, שְׂדֵי יַעֲנֵנִי) כי(על) כל דבריו לא יענה (לג יג מְדוּעַ, אֵלָיו רִיבוֹתַי; כִּי כָל-דִּבְרָיו, לֹא יַעֲנֶה).

13-דבר חשוב שמילות היחס כן נשמטות גם מילות קישור בספר איוב. השמטת מילת הזיקה אשר מצוית, כבשונות אחרות, גם בשירת התנ"ך אבל יותר מבכל ספר אחר בספר איוב, וגם במקום שהשמטה זו סותמת את הבנת המשפט⁽²⁴⁾, כמו ושני כפירים (אשר) ידכא (די שִׁאֲגַת אֲרִיָּה, יִדְכָּא וְקוֹל שִׁחֲלִי; וּשְׁנֵי כְּפִירִים נִתְּעוּ), ושפעת מים (אשר) תכסך (לח־לד הַתָּרִים לַעֲב קוֹלָךְ; וְשִׁפְעַת-מַיִם תִּכְסֹּךְ) ועוד. בדרך זו נאמר אפילו וויכח (האל) לגבר עם אלוה (טז, כא וַיּוֹכַח לַגִּבֹּר עִם-אֱלֹהִים; וּבֶן-אָדָם לְרַעְהוּ) את אשר עם אלוה, או אוה אתכם ביד אל (כז, יא אוֹרָה אֶתְכֶם בְּיַד-אֵל, אֲשֶׁר עִם-שְׂדֵי, לֹא אֶכְחָד) אשר ביד אל, ועוד. השמטה זו של מילת הזיקה מאפשרת לשירה אף לצרף מילים קצרות כאילו למילים מורכבות, וזאת בפרט בצירוף שבשלילה⁽²⁵⁾, כמו תשכון באוהלו אישה אשר היא מבלי לו (יח, טו תִּשְׁכֹּן בְּאֹהֲלוֹ, מִבְּלִי לוֹ; יִזְרָה עַל-נוֹהוּ גִפְרִית) בשדה אשר הוא בלי לו יקצורו (כדו בִּשְׂדֵה, בְּלִילוֹ יִקְצִירוּ) (יקצורו); וְכֶרֶם רָשַׁע יִלְקֹשׁוּ). והאיל וצורפו מילים קצרות כאלה דווקא בלי מילת זיקה על כן לא הכירה המסורת השמטה זו במשפט ולא יטה לארץ מנלם (טו כט לֹא-יַעֲשֶׂה, וְלֹא-יָקוּם חִילוֹ; וְלֹא-יִטָּה לְאֶרֶץ מְנָלִם) וכתבה כמילה צחת צירוף זה שכוונתו מן אשר לם, להם. במקרים אחרים הושמטה לא מילת הזיקה אשר הגרודה אלא כאילו מילת קישור מורכבת, במשמעות כאשר, כש⁽²⁶⁾. כך צירופים כמו אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, (יד כב אֶךְ-בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב; וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל) פירושם: רק כאשר, כל עוד בשרו עליו, כל עוד נפשו עליו, וכן ואמר עם קני אגווע כטיפח פירושו שלא כניקוד כשיהיה עם קני, אך עד שיהיה קני הקטן לעם גדול אגווע. ומעין זה לא רק משפט כמו, חרב בלי תקום אלא כך גם רעה עקרה לא תלד (כד כא רָעָה עֲקָרָה, לֹא תֵלֵד; וְאַלְמָנָה, לֹא יֵיטִיב) עניינו כשהוא רועה לו רעה-היא עקרה אשר לא תלד וכן גם ומשך אבירים בכוחו (כד כב וּמִשָּׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ; יָקוּם, וְלֹא-יֵאֱמִין בַּחַיִּין) פירושו כשימשוך זאת אומרת כשיאחז דברים הנה אך אבירים, זאת אומרת דברים

מוטסים ועפים באוויר ברכוש.

14- יש כמה קשיים בהבנת העניין על ידי חוסר סימני פיסוק בתוך המשפט, שידועו על שאלה וקריאה. ואם יבואו בלשון הפרוזה במקום סימנים כאלה מילים מבארות למשל לאמור, ויאמר וכדומה אין רגיל מקום לכאלה במסגרת הצלעות הקצרות שבחרוזים, ועל כן לא חוכרו פרשיות חשובות בכוונתן⁽³²⁾. כבר הוכר למשל שמשפטים כמו בשישיים חוכמה וארך ימים תבונה (יב, יב בשישיים חכמה; וארך ימים תבונה) כוונתם בשאלה, וכן מתפרשים כשאלה ותשובה בצדה חרוזים כגון (כא. יט אלוה, יצפן-לבניו אונ; ישלם אליו וידע) אלוה יצפן לבניו אונ ישלם אליו וידע וכו. ואולם בשאלה ותשובה, או כטענה מפי נואם אחר, שתשוב מה בצדה, עלינו להבין אף כמה פרשיות יסודיות שלא הובנו⁽³³⁾, וכן למשל אף הפרשה המפורסמת (כיג מוסר כלמתי אשמע; ורוח, מבינתי יעני) שכאילו איוב מבקש בה שייכתבו דבריו לעד בצור פירושה אדרבה כטענת שווא שאיוב דוחה אותה לחלוטין, ועיקר כוונתה תאמרו מי ימן וייכתבו דברי לדורות מה תועלת תהיה לי מזה במותי ואני רצוני לדעת גואלי חי בעודני חי ומשרי בעוד בשרי עלי אחזה אלוה וכו.

15- בספר נשארים מקומות הרבה, אשר מצד הלשון ניתנים הם לפירושים שונים ומשונים ורק עיון מעמיק בעניין מעמידנו על הבנתם הנכונה. כי לא רק מילת 'כי' משמשת בארבע לשונות אלא כמה מילים וצירופי מילים ניתנים הם לביאורים הרבה, ולא תמיד קל הוא לעמוד על פירושם המכוון⁽³⁴⁾. כך אין, למשל כי במשפט יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו (מי כג הן יעשק נהר, לא יחפז; יבטח, כי-יגיח ירדן אל-פיהו) לשון כאשר, אלא הכוונה, כאמור בטוח הוא שסוף יהדוף וישלח הנהר טרף לפיהו, ואין אף 'כי' אדם לעמיל יולד (היז כי-אדם, לעמל יולד; ובני-רשף, יגביהו עוף) מדבר כלל ובנימוק על יחס האדם לעמיל ולסבל פירושו, אם יולד אדם תינוק, לזרעי העמיל והאון, ואין גם בחוז שלפני כן כי לא יצא מעפר און (היו כי לא-יצא מעפר און; ומאדמה, לא-יצמח עמל) הבעת הדעה, שאין מעקור האון בעפר בארץ אלא כוונתו כי אם יזרעו זרעי העמיל והאון, עמיל זה שיזרעו לא יצמח ולא ישא פרי והרבה כאלה בספר. ועל כל הקשיים בלשון נוספים קשיים אחרים, שיסודם בגלגולי הספר בתרגום מלשון ללשון, בתולדותיו במסורת ובמבנהו הספרותי.

מסקנות:

למחקר כמה מסקנות כמו:

- ❖ להכרת המילים בצורתן ובהוראתן מצטרפת גם הבנת צירופיהן לניבים שגורים כך נקבעה כאן הוראתם של ניבים מרובים.
- ❖ אחד הדברים החשובים להבנת הספרישאף השתחרר מן הפירושים המוטעים של צירופים מרובים ושנעמיד את כוונת הלשון עתמה על זכותה המקורית כך.

- ❖ נשארו גורמים מרובים , גורמים שבסגנון השירה ובמבנה חרוזיה , גורמים שבתכונתה הלשונית והספרותית , וגורמים שבתולדותיה במסורת שמנעו אף הם את הבנת פשוטה.
- ❖ ראוי לציין כי השימוש הזמנים השונים בספר, יותר מאשר בכל ספר אחר משתמש כאן העתיד בהוראת העבר, וקשה הוא להכיר.
- ❖ השתמשות בקיצורים שונים ,שכדוגמתם נמצא גם מחוץ לספר איוב, הם אלה הנולדים בהבלעת חוליה שבמחשבה המכוונת.
- ❖ בשימוש קיצור אחר שגרם לפירושים מוטעים, אף על פי שמצוי הוא גם במקום אחר, הוא בחיסור נושא מפורש במשפט, כשנושא זה נראה לכותב כמובן מאליו.
- ❖ כל הסימנים הלשוניים שנזכרים לעיל מלשונו של ספר איוב וסגנונו, על כל תכונותיהם ועל כל הקשיים שבהם להבנת הספר, משתנית ומיתקנת בהכרת העובדה, כי עיקר שירת הספר בצורתה שלפנינו היא תרגום ממקור ארמי, ואין להבין את הספר העברי אלא על יסוד הכרה זו לכל תנאיה ופרטיה.

מקורות:

- (1) אביגדור פערלא, קלמן, אוצר לשון חכמים, ירושלים, תשכ"ג.
- (2) אבן שושן-אברהם, קונקורדנציה חדשה לתורה נביאים כתובים, הוצאת "קרית ספר", ירושלים, כרך ראשון, 1982.
- (3) אורי, זוהר, איוב וקהלת, ירושלים, הוצאת כרמל-תשל"ט.
- (4) אינציקלופדיה מקראית, ירושלים, תשל"ח.
- (5) אליעזר שטנין. מבוא כללי ללשון התלמודית. סיני. תל-אביב. תשי"ח.
- (6) אמוזג, אהרון, סימני הפיסוק במקרא, ירושלים, תשע"ד.
- (7) בלאמור אהרון, יואל, לשון נקיה, ירושלים, תשנ"ו.
- (8) גרינץ י"מ, מחקרים בקדמוניות המקרא וראשית תולדות ישראל וספרותו, ירושלים, תשכ"ט.
- (9) הברמו, א.מ, חדשים גם ישנים-הוצאת ראובן מס, ירושלים, תשל"ו.
- (10) הימאן, אהרן-אוצר דברי חכמים ופתגמיהם-הוצאת דביר, דפוס רביעית, תל-אביב, תשכ"א.
- (11) י. הברמן, כתב לשון וספר פרקי עיון, הוצאת ראובן מס, ירושלים תשל"ג.
- (12) יהודה ליב. אוצר לשון חכמים. ירושלים. תר"ס.
- (13) יצחק ישראל. ילקוט עברי. ברוקלין ניו-יורק. תר"צ.
- (14) יצחק, חכם, ספר איוב, ירושלים, מוסד הרב קוק, תשל"ח.
- (15) מ. סיני, ספר איוב, ראובן מס, ירושלים, תשל"ב.
- (16) משה דוד. מרפא לשון. ירושלים. תשס"ג.
- (17) סגל, מ"צ, מבוא המקרא, רושלים, 1977.
- (18) שם טוב אבן פלקירא. ראשית חוכמה. ירושלים. תשל"ל.
- (19) תורה נביאים וכתובים, לונדון, 1984.

סיכום:

ספר איוב הוא אחד הספרים החשובים של המקרא ויש לו תכונה מיוחדת שאינה משותפת לכל ספר אחר והוא מכיל בתוכו נושאים רבים כמו: חוכמה פילוסופיה דרשה והטפה, והוא כולל גם יצירות ספרותיות רבות כמו שירה, סיפור, פתגמים ויצירות ספרותיות אחרות. ספר איוב נכתב בסגנון לשוני מסובך מורכב וקשה לקרוא להבין את המובן מדויק של מילים רבות, מילים או מונחים אלה שייכים לשפות אחרות בצורה כללית וללשון הארמית בצורה מיוחדת. המחקר התעניין בעיון הסימנים הלשוניים שזוהו באמצעות טקסטים של הספר, והמחקר מבוסס על ניתוח הלשוני, המבנה הדקדוקי, הצירופיים, והגזרות של המילה שקשה על ההבנה בגלל השינוי הסמנטי במשמעות האמתית של המילה. המחקר הציג למסקנה שספר איוב ממלא תפקיד חשוב בלימודי תורת הלשון וספרות במיוחד משום שהוא עוסק בנושאים ובעניינים בעלי חשיבות רבה לחייו של האדם התור החברה.

Abstract

Remarks Linguistic in the Book of Job "Analytical study"

By Riyadh Abed Ibraheem

The book of Job is one of the important books of the Old Testament and has a special attribute that is not shared by any other book. It contains in its texts many subjects of wisdom, philosophy and preaching. It also includes many literary works such as poetry, story, proverbs and other literary products. Job's books were written in a complex linguistic style and it is difficult for the reader to understand the existence of many words. These words or terms belong to other languages in general and Aramaic in particular. The study examined some of the linguistic observations that were identified through the texts of this Book. The study based on the linguistic analysis, grammatical, grammatical, grammatical, linguistic and linguistic variables that make it difficult to understand consequence to the semantic change of the real meaning of the word. The study concluded that Job's book has an important in literary and linguistic studies in particular because it deals with issues and matters of great importance to the life of the individual Jew within society.

الهوامش

(١) אינציקלופדיה מקראית: כרך א, ירושלים, תשל"ח. עמ' 250-256.

(٢) יעקב פבזנר, אנציקלופדיה יהודית. ירושלים: תשל"ו. עמ' 26.

(٣) הברמז, א. מ. חדשים גם ישנים: הוצאת ראובן מס, ירושלים: תשל"ג, עמ' 122-128.

(٤) סגלי מ"צ, מבוא המקרא, ירושלים, 1977. עמ' 651-653.

(٥) אורי, זוהר, איוב וקהלת, ירושלים, הוצאת כרמל: תשל"ט. עמ' 66-69.

(٦) אינציקלופדיה מקראית: שם: עמ' 252-255.

- (^٧) סיגל שם, עמ' 655-657.
 (^٨) י. הברמן, כתב לשון וספר פרקי עיון, הוצאת ראובן מם, ירושלים תשל"ג, עמ' 77-81.
 (^٩) בלאמור אהרון, יואל, לשון נקיה, ירושלים, תשנ"ו, עמ' ٤٢-٤٦.
 (^{١٠}) גרינץ י"מ, מחקרים בקדמוניות המקרא וראשית תולדות ישראל וספרותו, ירושלים, תשכ"ט, עמ' 87-91.
 (^{١١}) י. הברמן, שם, עמ' 88-92.
 (^{١٢}) הימאן, אהרן, אוצר דברי חכמים ופתגמיהם, הוצאת דביר, תל-אביב, תשכ"א, עמ' 65-71.
 (^{١٣}) בלאמור אהרון, שם, עמ' 51-57.
 (^{١٤}) מ. סיני, ספר איוב, ירושלים, תשל"ב, עמ' 122-125.
 (^{١٥}) אורי, זוהר, איוב וקהלת, ירושלים, הוצאת כרמל, תשל"ט, עמ' 112-115.
 (^{١٦}) מ. סיני, שם, עמ' 135-138.
 (^{١٧}) אורי, זוהר, איוב וקהלת, שם, עמ' ٧٨-٨٢.
 (^{١٨}) יצחק, חכם, ספר איוב, ירושלים, מוסד הרב קוק, תשל"ח, עמ' 77-80.
 (^{١٩}) י. הברמן, שם, עמ' 92-96.
 (^{٢٠}) י. הברמן, שם, עמ' 98-102.
 (^{٢١}) הימאן, אהרן, שם, עמ' 188-191.
 (^{٢٢}) יצחק, ישראל, ילקוט עברי, ברוקלין ניו-יורק, תר"צ, עמ' 123-127.
 (^{٢٣}) מ. סיני, שם, עמ' ٢١١-٢١٥.
 (^{٢٤}) הברמן, א. מ., שם, עמ' 191-194.
 (^{٢٥}) יהודה ליב, אוצר לשון חכמים, ירושלים, תר"ס, עמ' 188-193.
 (^{٢٦}) הברמן, א. מ., שם, עמ' 201-204.
 (^{٢٧}) משה, דוד, מרפא לשון, ירושלים, תשס"ג, עמ' 69-72.
 (^{٢٨}) יהודה ליב, שם, עמ' 213-216.
 (^{٢٩}) אליעזר שטנין, מבוא כללי ללשון התלמודית, תל-אביב, תשי"ח, עמ' 167-171.
 (^{٣٠}) יהודה ליב, אוצר לשון חכמים, שם, עמ' ١٢٦-١٣٢.
 (^{٣١}) משה, דוד, מרפא לשון, שם, עמ' 211-214.
 (^{٣٢}) יצחק, חכם, ספר איוב, מוסד הרב קוק, תשל"ח, עמ' ١٤٥-١٤٨.
 (^{٣٣}) אליעזר שטנין, שם, עמ' 233-235.
 (^{٣٤}) יצחק, ישראל, שם, עמ' 278-281.